

ОСОБЛИВОСТІ ВИМОВИ КИТАЙСЬКИХ СКЛАДІВ *JU, QU, XU, YU*

Гуль О.Г.,

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053
o.hul@kubg.edu.ua
sandy84@ukr.net

*У запропонованій статті розглядаються особливості китайських складів, вимова яких, зазвичай, є складним фонетичним аспектом. Представлені правила вірної вимови, помилки, що часто зустрічаються при вимові таких складів, як *ju, qu, xu, yu*, а також труднощі в розумінні й тлумаченні суті висловлювання при невірній вимові.*

Ключові слова: *правила сучасної китайської фонетики, фонетично вірна та фонетично некоректна вимова складів *ju, qu, xu, yu*, процес трансформації літер пінйіну.*

Гуль А.Г.

Особенности произношения китайских слогов *ju, qu, xu, yu*.

*В предложенной статье рассматриваются особенности китайских слогов, произношение которых, как правило, является сложным фонетическим аспектом. Представлены правила правильного произношения, ошибки, которые часто встречаются при произношении таких слогов, как *ju, qu, xu, yu*, а также трудности понимания и трактовки сути высказывания при неправильном произношении.*

Ключевые слова: *правила современной китайской фонетики, фонетически верное и фонетически некорректное произношение слогов *ju, qu, xu, yu*, процесс трансформации букв пиньинь.*

O. Gool

Peculiarities of spelling the Chinese syllables *ju, qu, xu, yu*

Considering the significance and actuality of the Chinese syllables: their phonetic sounding and peculiarities of pronunciation, the proposed article will focus on the syllables which are regarded to be a difficult phonetic aspect. The main goal of this article is to become a brief guide of the correct and incorrect spelling for the Chinese syllables "ju", "qu", "xu" and "yu", and to bring clearance into understanding of the necessity to spell the Chinese character correctly, in accordance with the basic phonetic laws. The article provides the rules of correct spelling, frequent spelling mistakes, syllable peculiarities and difficulties in understanding the main point of the statement, while being pronounced incorrectly.

The article will reveal that the background of the issue is hidden in the formation of pinyin, and the consecutive process of its reformation and simplification.

The information and research, provided in the article will be supported by the fundamental pinyin Chart, shown in two parallels: the original Chinese writing and spelling of the syllables, on the one hand and the spelling, offered by the Archimandrite Palladyi for the transcription and transliteration of the Chinese syllables into Cyrillic script, on the other.

Key words: *rules of modern Chinese phonetics, phonetically-correct and phonetically-incorrect spelling of the syllables *ju, qu, xu, yu*, the process of pinyin letters transformation.*

Вступ. Практика показує, що фонетиці китайської мови, в більшості випадків, приділяється мало уваги, її вивчення обмежується оглядом таблиці китайських складів, розглядом особливостей китайських тонів та правил зміни тонів, натомість основний інтерес зазвичай становить ієрогліфіка, а не основа — фонетичне звучання графічного зображення.

Актуальність статті полягає у важливості аналізу можливих фонетичних помилок, що є типовими для вимови китайських складів.

Об'єктом дослідження є склади *ju, qu, xu, yu*, які є одними з найбільш уживаних в розмовній мові.

Предметом дослідження є особливості вірної вимови складів *ju, qu, xu, yu* та аналіз їх невірної вимови.

Виклад основного матеріалу. Окреслимо розуміння важливості фонетики китайської мови на прикладі використання вищевказаних складів. Це дасть змогу аргументовано довести фундаментальність фонетики як першооснови для вивчення китайської мови.

Опанування вимови китайських звуків насамперед полягає у:

- розгляді основних правил сучасної китайської фонетики;
- вивченні основних складів та складоподілу на *ініціали*¹ (включаючи нульові ініціали), *прості та складні фінали*² (медіали, терміналі та центральні);
- на розгляді *pinyin*;
- виконанні фонетичних вправ та прослуховуванні відео- та аудіозаписів із носіями мови;
- вивченні тонів та правил зміни тонів.

Основна мета статті — внести ясність в розуміння базових правил вимови складів *ju*, *qi*, *xi* та *ui*, а також розгляд першоджерел, які призвели до появи цих складів і їх відповідного читання, узгодженого із сучасними фонетичними стандартами. Зосередимось на тому, що фонетичні помилки, які мимаємо на меті розглянути, не являють собою проблему при використанні вірної вимови в Путунхуа (普通话 *pǔtōnghuà* — офіційна китайська мова, якою користуються в КНР, на Тайвані та в Сінгапурі, фонетика й лексика якої ґрунтуються на пекінському діалекті), вони є лише складним виключенням із загальних фонетичних правил. Проблемою невірна вимова стає тоді, коли на письмі її передають некоректним написанням *pinyin* 拼音 *pinyin* (також укр. еквівалент *пін'їнь*, *пін'їнь*), або ж записом зовсім іншого ієрогліфа.

Також метою і задачею статті є розгляд не лише зазначених вище складів (ініціалі *j*, *q*, *x* + проста фіналь *u*), але й розгляд складних фіналей (поєднання кількох голосних) після *j*, *q*, *x*. Окрім того, ми маємо розглянути прості правила, що застосовуються в сучасній фонетиці китайської мови до вказаних складів, та показати їх практичне вживання на прикладах запису за допомогою *pinyin* та ієрогліфічного запису. Іншими словами, наша задача як лінгвістів-сходознавців — провести детальний аналіз можливої невірної фонетичної вимови вищезазначених складів.

Переходимо безпосередньо до розгляду складів *ju*, *qi*, *xi*. Розглянемо вірну вимову / вірне прочитання складів згідно з відомою таблицею Палладія⁴ («Палладицею»): склад *ju* має читатись

¹ 邓懿. 汉语初级教程. 第一册. —北京大学出版社. 1987. —页1-6.

² 邓懿. 汉语初级教程. 第一册. —北京大学出版社. 1987. —页1-6.

³ Ресурси: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Пиньинь> та <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пиньинь>: Пін'їнь (Пін'їнь) — передача звучання ієрогліфа за допомогою фонетичного алфавіту 拼音 *pinyin*, також відомого як 拼音字母 *pinyin zimu*, коли на позначення ієрогліфів для прочитання використовуються літери латинського алфавіту, явище «романізації або латинізації» китайської мови. (Також називають — 汉语拼音, Hànyǔ pīnyīn, Ханьюй пін'їнь, тобто «Запис звуків китайської мови»).

⁴ Система Палладія — правила для транскрипції та транслітерації північного наріччя китайської мови кирилицею. Запропонував вперше Микита Бічурін в 1839 р. З 1888 р. доопрацьована та видана в китайсько-російському словнику Палладія. Сьогодні широко використовується в наукових працях на теренах Білорусі, Росії, України.

як «цзюй» (деякі носії Путунхуа вимовляють його як «джюй»), посилаючись на те, що початок складу має читатись подібно до англійського варіанта слова *jeer* (джип), переважна більшість носіїв мови все ж висловлюється на підтримку читання першої літери — ініціалі *j* як «цз»/«дзь»/«дзьь». Склад *qi* має читатись як «цюй» — всі варіанти досить схожі або наближені за звучанням. Склад *xi* має читатись як «сюй» [9]. Окрім таблиці Палладія, яку ми беремо за базис наших гіпотез і суджень, ми спиратимемося на теоретичну базу досліджень Задоевко Т.П. та Хуан шу-іна, Шпешнева М.О., Горелова В.І., Алексахіна О.М., Кірносогової Н.А.

Розглянемо основні помилки у прочитанні складів, які нас цікавлять. Типовою помилкою для складу *ju* є його вимова як «дзю» або «чху» (ще абсурднішим є варіант — «чу»), *qi* часто звучить як «цю»/«тсю» або «чху»; *xi* звучить як «сю». Зважаючи на описані помилки, наголошуємо на тому, що невірне прочитання чи вимова складу є підґрунтям до некоректного запису складу у вигляді фонетичного транскрибування (*pinyin*), що, в свою чергу, призведе до невірної графічної зображення (невірно використаний ієрогліф) певного терміна, поняття чи явища. Окрім того, невірне звучання досить часто стає приводом до невірної тлумачення сказаного.

Водночас фонетичні явища, на яких ми зосередились, не охоплюватимуть діалектну вимову складів, оскільки китайські діалекти суттєво різняться складовим записом та фонетичним прочитанням складів.

Наочним прикладом ілюстрації фонетично-вірної та фонетично-некоректної вимови є наведена нижче Таблиця 1.

Першопричина фонетичних помилок в розглянутому вище аспекті в першу чергу криється в процесі формування фонетичного алфавіту *pinyin* «пін'їнь», що був прийнятий в 1958 р. і періодично зазнавав змін та доповнень, зокрема для китайських діалектів. Особлива увага приділялась появі в китайському фонетичному транскрибуванні виключно європейської літери *ü* («умляут» або «умлаут»), яка з появою *pinyin* перейшла в китайську мову у незміненому вигляді, із двома крапками над самою літерою для наступних складів: *jü*, *lü*, *nü*, *qü*, *xü*. У ході загального процесу спрощення китайської писемності (ієрогліфіки та фонетичного транскрибування), китайська лінгвістика, зокрема фонетика, відмовилась від використання двох крапок над *u* після ініціалей *j*, *q*, *x* але, вимова складів при даному процесі спрощення не змінилась⁵. Зауважимо, що даний процес трансформації літер *pinyin* призвів до появи нових варіантів запису літери *ü* (яка з самого початку використовувалась як проста фіналь) у відповідності до особливостей та потреб саме китайської вимови. Як наслідок, китайська фонетика отримала три варіанти *ü*, *u* та *ui* з однієї літери, розглянемо їх нижче в таблиці Таблиця 2.

⁵ 邓懿. 汉语初级教程. 第一册. —北京大学出版社. 1987. —页5.

Таблиця 1

Склад	Вірна вимова в Путунхуа (подано декілька варіантів в залежності від особливостей вимови мовця)	Приклади слів, якщо склад вимовляється вірно	Невірна вимова або невірне прочитання складу	Приклади слів, якщо склад вимовляється невірно чи некоректно
<i>ju</i>	«цзюй»	居 jū — жити, проживати, місце перебування; 局 j ь — будівля, офіс, кімната; 举 j ǔ — нести, допомагати; 句 j ǔ — речення, фраза	«цзю» або «чху» («чу») <i>Зверніть увагу!</i> Якщо склад вимовляється невірно, як зазначено, тоді при фонетичному транскрибуванні в <i>pinyin</i> склад матиме наступний вигляд: «цзю» = jū, «чху» = chu	究 jiū — вияснити, досліджувати, вивчати; 酒 ji ǔ — вино, водка, спиртні напої; 久 ji ǔ — старий, тривалий; 就 ji ǔ — лише, саме, от; 出 chū — вийти, виходити; 橱 chū — шафа, комод; 储 chū — запасати, зберігати; 怵 chù — боятися, хвилюватися
<i>qu</i>	«цюй»	区 qū — район, зона, вид; 渠 qú — канал, канава, рів; 娶 q ǔ — брати за дружину, одружуватись; 去 q ǔ — йти, проходити через, від'їжджати, лишати	«цю»/«тсю» або «чху» <i>Зверніть увагу!</i> Якщо склад вимовляється невірно, як зазначено, тоді при фонетичному транскрибуванні в <i>pinyin</i> склад матиме наступний вигляд: «цю»/«тсю» = qū, «чху» = chu	秋 qiū — осінь; 球 qi ǔ — м'яч, куля, сфера; 糗 qi ǔ — толокно, підсмажена каша; 出 chū — лишати, виявляти, вирушати; 初 chū — спершу, перший, лише; 储 chū — запасати, зберігати; 怵 chù — боятися, хвилюватися
<i>xi</i>	«сюй»	需 xū — потреба, необхідність; 徐 xú — повільний спокійний; 许 x ǔ — дозволяти, необхідно, пропускати; 续 xù — тривати, продовжуватись	«сю» <i>Зверніть увагу!</i> Якщо склад вимовляється невірно, як зазначено, тоді при фонетичному транскрибуванні в <i>pinyin</i> склад матиме наступний вигляд: «сю» = xū	休 xiū — відпочивати, завершуватись; 宿 xi ǔ — ночівля; 袖 xi ǔ — рукав

Таблиця 2

ü		
u	ü ⁶	yu
Нова літера, похідна від <i>ü</i> , що зберігла таке ж читання, або звучання після ініціалей <i>j, q, x</i>	В незміненому вигляді та звучанні використовується після ініціалей <i>l</i> та <i>n</i>	Трансформувалась в окремий самостійний склад із читанням «юй»
句 j ǔ («цзюй») — речення, фраза; 去 q ǔ («цюй») — йти, проходити через; 需 x ǔ («сюй») — потреба, необхідність	绿 lǜ («люй») — зелений, яскравий; 女 nǚ («нюй») — жінка	语 yǔ («юй») — мова, бесіда; 鱼 yú («юй») — риба

Розглянемо більш детально склади *lü* та *nü* в нижченаведеній Таблиця 3.

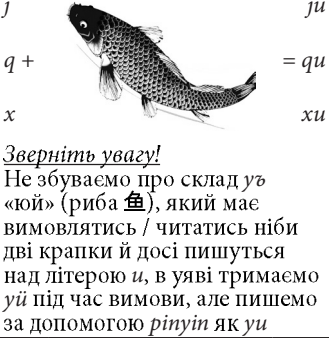
Таблиця 3

lü		nü	
<i>lü</i> (читається як «лу») — новий склад, що з'явився в процесі трансформацій <i>pinyin-inu</i>	<i>lü</i> (читається як «люй») — старий склад, що лишився без змін в написанні та читанні	<i>ni</i> (читається як «ну») — новий склад, що з'явився в процесі трансформацій <i>pinyin-inu</i>	<i>nü</i> (читається як «нюй») / «юй» — старий склад, що лишився без змін в написанні та читанні
路 l ǔ — дорога, шлях; 鹿 l ǔ — олень	绿 lǜ — зелений, яскравий; 律 lǜ — закон, норма	怒 nù — гнів, злість; 奴 nū — раб, рабський	女 nǚ — жінка, дівчина; 钨 wǔ — неодим (метал)

Висновки. Підводячи підсумок викладеного матеріалу, можемо запропонувати просту ілюстративну

таблицю (табл. 4), яка чітко показує базу вірної вимови Путунхуа для розглянутих нами складів.

⁶ При наборі тексту китайською мовою на комп'ютері літера *ü* набирається в англійській розкладці як *v*, або обирається із символів.

Крок перший	Крок другий	Крок третій	Крок четвертий	Крок п'ятий (що отримаємо в результаті)
Розглянемо китайське слово <i>риба</i> , маємо 鱼 уь (читається як «юй») 	Беремо <i>ініціали</i> j q x	Додамо склад <i>риба</i> 鱼 уь , на позначення якого раніше вживалась літера <i>й</i> + 鱼 уь	Ініціал <i>у</i> не вимовляється, натомість використовується <i>проста фіналь</i> (тобто голосна, що йде за <i>у</i>), додається відповідний тон над простою фіналю <i>уь</i>	

Ті ж правила вимови діють, коли після ініціалей *j*, *q*, *x* йде складна *фіналь* (поєднання голосних) (табл. 5):

Таблиця 5

<i>jue</i>	= <i>j+üe</i>	Дві крапки над <i>u</i> опускаються, відповідне читання, згідно з правилами описаними вище, зберігається
<i>que</i>	= <i>q+üe</i>	
<i>xue</i>	= <i>x+üe</i>	

Результати статті можуть бути викладені в ході семінарів та конференцій сходознавчих студій МОН та під час міжуніверситетських науково-практичних конференцій.

ДЖЕРЕЛА

- Алексахин А.Н. Вводный курс практической фонетики китайского языка путунхуа, 2-е изд., испр. и доп. — М.: Издательство ВКН, 2015. — 176 с.
- Алексахин А.Н. Теоретическая фонетика китайского языка М.: АСТ, Восток-Запад, 2006. — 204 с.
- Горелов В.И. Теоретическая грамматика китайского языка М.: Просвещение, 1989. — 318 с.
- Задоенко Т.П. Начальный курс китайского языка / Т.П. Задоенко, Хуан Шуин. — М.: Восточная книга, 2012. — 375 с.
- Спешнев Н.А. Фонетика китайского языка. Учебное пособие. — Л.: Издательство Ленинградского университета, 1980. — 141 с.
- 邓懿. 汉语初级教程. 第一册. — 北京大学出版社, 1987. — 215 页.
- 吴中伟. 当代中文/课本. — 北京: 华语教学出版社, 2009 — 页1-10.
- Сучасний онлайн словник (китайсько-російський і російсько-китайський) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.bkrs.info>
- Перша загальноприйнята система транскрибування китайських складів кирилицею [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Система_Палладія

REFERENCES

- Aleksakhin, A. N. (2015). Introductory Course of Chinese Putunhua phonetics, 2nd eddition, added and ammended. — Moscow: VKN Publishing, 176 p.
- Aleksakhin, A. N. (2006). Theoretical Phonetics of Chinese Language. Moscow: AST, East-West Publishing, 204 p.
- Gorelov V. I. (1989). Theoretical Grammar of Chinese language, Moscow: “Prosveshchenie” publishing, 318 p.
- Zadoenko, T. P. (2012). Huang Shu In. Elementary Course of Chinese language. Moscow: «Vostochnaia kniga», 375 p.
- Speshnev, N. A. (1980). Chinese Phonetics. Training guide. L.: Leningrad, University publishing, 141 p.
- Deng, Yi. (1987). Elementary Chinese Course. Book 1. Pekin publishing, 215 p.
- Wu, Zhong wei. (2009). Modern Chinese. Pekin: Chinese publishing, pages 1–10.
- Suchasnyi onlain slovnyk (kytaisko-rosiiskiy i rosiisko-kytaisyyi) [Modern Online Dictionary (Chinese-Russian and Russian-Chinese)]. <https://www.bkrs.info>
- Persha zahalnopryiniata systema transkrybuvannia kytaisyykh slov kyrylytseiu [The First System of Transcription of Chinese Words in Cyrillic Alphabet]. https://uk.wikipedia.org/wiki/Система_Палладія